

6. čia viri būdvardžiai yra laipsniuojami. Tokie būdvardžiai, kurius pasakomos ypatybės negali būti nei daugiau, nei mažiau nelaiapsniuojami, pvz: medinis, kasdieninis, metinis.

Ivardžiuotiniai būdvardžiai

Be paprastų būdvardžių (baltas, gili, raudona...) kalboje vartojaime ir įvardžiuotinius būdvaročius (baltasis, gilioji, raudonoji...)

Ivardžiuotiniai būdvaročiai yra tokie, kuriais pabrėžiame kurią nors pastovią, esminę dailto ypatybę.

Ivardžiuotinius būdvardžius vartojaime:

a. norėdami būdvardžiu išskirti vieną kurių dailtajis būty, iš jų panašius, norėdami pažymeti molatinę, pastovią dailt. ypatybę. Pz: Man labiausiai patinka tas baltasis stalas...

b. norėdami parodysti visi dailtų, tvinčių tam tikrą ypatybę. Pz: Gobsiųjį kunigai visuomet stengosi išnaudoti ir apgaudinėti darbo žmones.

Tokie būdvardžiai, kurių pasakomos ypatybės negali būti nei daugiau, nei mažiau, įvardžiuotinėmis formomis nevartojuami (medinis, molinis...)

Ivardžiuotiniai būdvaročiai yra susidurę iš paprastųjų būdvaročių ir īvardžių, jis, ji : geras, gera - geras + jis, gera + ji : gerasis, geroji. Ūkiant fonetiniams atsniuoms, j tarp priebalio ir priesakių eiles balsio visuomet išnyksta.

Vyriskosios giminės įvardžiuotiniam būdvardžiui susidarant (geras+jis), j patenka tarp priebalio s ir priesakių eiles balsio i, o iš to iš išnyksta (gerasis). Moteriskosios giminės įvardžiuotiniuose būdvardžiuose j, būdamas tarp balsų išlieka (gera + ji = geroji).

Lypiai taip pat padaromos įvardžiuotines formas aukštėlesniojo, aukštėlio ir aukšciausiojo laipsnio būdvardžių: gerēlesnis, -ė - gerēlesnypis, gerēlesnioji; gerēnis, -ė - gerēnypis, gerēnijoji; geriausias, -a - geriausiasis, geriausioji.

Bewardis giminės būdvardžiai neturi įvardžiuotinių formų.

Būdvardžių linksnutes

Būdvaročiai linksnuojami trimis linksnutėmis

Pirmaja linksnuote linksnuojami būdvardžiai, kurie vienaskaitos vardininkė vyriškosios giminės turi galūnę -as, moteriskosios giminės -a: geras,-a; taip pat: didelis, -ė, didis, -i. Pirmaja linksnuote linksnuojami visi aukštėlesniojo bei aukšciausiojo ir aukštėlio laipsnio būdvardžiai.

Antroja linksnuote linksnuojami būdvardžiai, kurie vienaskaitos vardininkė turi galūnes -us, -i: -grazus, -i.

Trečiaja linksnuote linksnuojami būdvardžiai, kurie vienaskaitos vardininkė turi galūnes -is, -ė: medinis, -ė.

Pirmosios linksnuotes linksniarimo pavyzdžiai

Nelyginamojo laipsnio būdvardžių linksniarimas

VIENASKAITA

v. ſ. báltas, báttà, saúsas, saúsà

k. báltó, báltó, saúso, saúsó

m. báltám, báltai, saúsm, saúsai

DALISISKAITA

bálti, báltos, saúsi, saúsos

báltū, saúsū

báltéms, báltóms, saúsiems, saúsoms

g. bátor, saūsa

j. báltu, bálta, sausù, sausa

vt. baltamè, baltojè, sausamè, sausojè

Aukščiausiojo, aukšteliškiojo ir aukščiausiojo laipsnio būdvardžių linksniauvimas

VIENASKAITA

N. i. S. gerèsnis, gerèsni, gerélénis, geréléné

K. gerèsnio, gerèsnés, gerélénio, gerélénés

N. gerèsniám, gerèsnei, geréléniam, gerélénnei

G. gerèsni, gerèsne, gerélénii, geréléné

J. geresniù, geresnè, gerélénii, gerelénè

Vt. gerèsniame, gerèsneje, geréléniam, gerélénje gerèsniuose, gerèsnese, geréléniuose, gerélénese

Pastaba. Ir šnekamojoje kalboje, ir rastuose galima sutikti aukščiausiojo laipsnio būdvardžius kirienuojant ir taip: gerèsnis, gerèsnio, geresiám, gerèsni, geresniù, geresniam; gerèsni, geresniù, geresniém, geresniù, geresniai, geresniuose.

VIENASKAITA

N. i. S. geriáusias, geriáusia

K. geriáusio, geriáusios

N. geriáusiam, geriáusiai

G. geriáusia, geriáusia,

J. geriáusiu, geriáusia

Vt. geriáusiam, geriáusioje

DAUGISKAITA

geresni, gerèsnes, gerélénii, gerélénés

gerèsniut, gerélénii

gerèsniems, gerèsniem, geréléniiems, gerélénem

geresniùs, geresnës, geréléniiùs, gerélénës

gerèsniáis, gerèsnémis, geréléniai, gerélénemis

Vt. gerèsniame, gerèsneje, geréléniam, gerélénje gerèsniuose, gerèsnese, geréléniuose, gerélénese

DAUGISKAITA

geriáusri, geriáusios

geriáusir, geriáusiu

geriáusiem, geriáusioms

geriáusius, geriáusias

geriáusiai, geriáusiomis

geriáusiuose, geriáusiose

Tuo būdu linksniuojami ir kirienuojami visi aukščiausiojo, aukšteliškiojo ir aukščiausiojo laipsnio būdvardžiai.

Šiemosios linksniuotės būdvardžių ypatybės.

1. Pirmosios linksniuotės vyriškosios giminės būdvardžiai linksniuoja mi panasiai kaip pirmosios linksniuotės daiktavardžiai: vyras, beržas; didelis, didis linksniuojami kaip arklys. Skiriiasi nuo daiktavardžių žios į linksniuotės būdvardžių galūnies: a). vienaskaitos naudininko/vyrui, senam); b) vienaskaitos vietininko (vyrė arba arliuje, sename); c). daugiskaitos vardininko (vyras, seni); d). daugiskaitos naudininko (daiktav.-ams, būdv.-ems: vyrams, seniem).

2. Moteriškosios giminės būdvardžiai linksniuojami visiškai taip pat, kaip ir atatininkai į linksniuotės daiktavardžiai: balta, didi, geras, pigiausia linksniuojama kaip galva, marti, drobė, valdžia, daina.

3. Būdvardžių ūkušmininkas visada tokis pat, kaip ir vardininkas.

4. Vienaskaitos vietininkas kartais vartoamas ir su sutrumpinta galūne: gerame - geram, geroje - geroj.

5. Moteriškosios giminės daugiskaitos inacijinkas ir vyriškosios giminės vietininkas taip pat kartais vartojujant sutrumpintomis galūnemis: geromis - gerom, geruose - geruos.

Antrosios linksniuotės linksniuotės linksniuvimo pavyzdžiai

VIENASKAITA

I. iš. áiskus, áiski, brangùs, branži, áiskus, áiskios, brángus, brángios

K. aiskaus, aiskiös, brangoüs, branži aiskių, branquę

N. aiskiam, áiskiai, brangiám, brángiai aiskiems, aiskioms, brangiems, brangioms

G. áisku, áiskia, brangū, branžia, áiskus, áiskias, brangus, brangias

J. áiskus, áiskia, brangus, branžia aiskiai, aiskiomis, brangiás, brangioms

Vt. aiskiam, aiskiö, brangiäm, branžiaiskiuose, aiskiore, brangiöse, branžiose

VIENASKAITA

I.v.^š. puikūs, puiki, pigūs, pigi
k. puikūs, puikiōs, pigāis, pigiōs
m. puikiam, puikiai, pigiam, pigiai
g. puikū, puikia, pigū, pigia
f. puikū, puikia, pigū, pigia
lt. puikiame, puikię, pigiamę, pigioję

Antrosios linksmiuotės būdvardžių ypatybės

1. Antrosios linksmiuotės vyriskosios giminės būdvardžiai linksmiuojami panašiai į ketvirtosios linksmiuotės daiktavardžius (stūnas, vidus). Skiriasi šios galūnes: a) vienaskaitos naudininko (sūnui, narsiam); b) vienaskaitos inorganiniko (sūnumi, narsiu); c) vienaskaitos vietininko (sūnuje, narsame); d) daugiskaitos naudininko (sūnumis, narsiemis); e) daugiskaitos inorganiniko (sūnumis, narsiai)

2. Antrosios linksmiuotės moteriskosios giminės būdvardžiai linksmiuojami visiškai taip pat, kaip ir atitinkami į linksmiuotės daiktavardžiai (su galūne - i): pati, marti.

3. Vienaskaitos vietininko ir daugiskaitos inorganiniko bei vietininko galūnių sutrumpinimai vartojami tokie pat, kaip I linksmiuotės: gražiamė, gražiam, gražiomis - gražiom, gražiuosė - gražiuos

4. Antrosios linksmiuotės vyriskosios giminės būdvardžiai vienaskaitos vardininke prieš galūnę visada turi kietą, priekalsį: sotus. Tas priekalnis lieka kietas tik vienaskaitos kilmininke bei galininke (sotaus, sotų) ir

DAUGISKAITA

puikūs, puikios, pigūs, pigios
puikū, pigū
puikiems, puikioms, pigiemis, pigioms
puikūs, puikias, pigūs, pigias
puikiai, puikiomis, pigiai, pigiomis
puikinės, puikiosė, pigiuosė, pigiosė

olangiskaitos vardininke (sotus). Visuose kituose linksmiuose jis suminkštėja:

gardžiam, sočiam, gardžiu, sočiu, gardžiame, sočių ir t.t.

Trečiosios linksmiuotės linksmiuavimo pavyzdžiai

VIENASKAITA

I.v.^š. tarýbinis, -ė, apýgeris, -ė
k. tarýbinis, -ės, apýgerio, -ės
m. tarýbinams, -ei, apýgeriam, -ei
g. tarýbini, -ę, apýgeri, -ę
f. tarýbinu, -e, apýgeriu, -e
lt. tarýbiniai, -ėje, apýgeriame, -ėje
(cia vyriskosios giminės būdvardžiai kiričiuojami lygiai taip pat, kaip ir moteriskosios giminės būdvardžiai.)

VIENASKAITA

I.v.^š. geležinis, -ė, vienplaūkis, -ė
k. geležinio, -ės, vienplaūkio, -ės
m. geležiniam, -ei, vienplaūkiam, -ei
g. geležini, -ę, vienplaūki, -ę
f. geležiniu, -ė, vienplaūkii, -ė
lt. geležiniame, -ėje, vienplaūkiae, -ėje

Trečiosios linksmiuotės būdvardžių ypatybės

1. Trečiosios linksmiuotės vyriskosios giminės būdvardžiai linksmiuojami taip į linksmiuotės daiktavardžiai su galūne -is: jautis, peilis. Skiriasi tik vienaskaitos naudininko bei vietininko galūnės (peiliui, peilyje - mediniam, mediniame).

DAUGISKAITA

tarýbiniai, -ės, apýgeriai, -ės
tarýbinų, apýgerių
tarýbiniams, tarýbinėms, apýgeriemis, -ėm
tarýbinius, -ės, apýgerius, -es
tarýbiniais, -ėmis, apýgeriais, -ėmis
tarýbinuose, -ėse, apýgeriuose, -ėse

DAUGISKAITA

geležiniai, -ės, vienplaūkiai, -ės
geležinių, vienplaūkų
geležiniams, -ėms, vienplaūkiam, -ems
geležiniūs, -ės, vienplaūkūs, -ės
geležiniai, -ėmis, vienplaūkiai, -ėmis
geležiniuose, -ėse, vienplaūkiuose, -ėse

Pastaba. Aukšteliųjų ir aukšteliųjų laipsnių būdvardžiai skiriši nuo linksmių daiktavardžių ne tik vienaskaitos naudininko bei vietininko, bet taip pat ir daugiskaitos vardininko bei naudininko galutinis. Tuo jie panašesni į linksmių būdvardžius; juos iš linksmiuojame pirmaja būdvarolčių linksmiote.

2. Preciosios linksmiutes moteriškosios giminės būdvardžiai linksmiuojami kaip linksmiutes daiktavardžiai su galute ~~pele~~.

3. Preciosios linksmiutes būdvardžiai skiriši nuo kitų būdvarolčių tuo, kad jie nelaipsniuojami, neturi bevardės giminės ir jų labai retai tevartojamos įvardžiutinės formos. Papras tai dažniausiai sakome vidurinis, paskutinis; tik retais atvejais - vidurinysis, paskutinysis.

— Įvardžiutinių būdvardžių linksmiavimas —

1. Įvardžiutiniai būdvarolčiai iš I būdvardžių linksmiuoto.

VIENASKAITA

V.i. baltasis, baltasis, sausasis, sausoji
k. baltasis, baltasis, sausasis, sausosis
m. baltajam, baltajai, sausajam, sausajai
g. baltajį, baltają, sausajį, sausają
z. baltuoju, baltaja, sausuoju, sausaja
ot. baltajame, baltajoje, sausajame, sausajoje

DAUGISKAITA

V.i. baltieji, baltorios, sausieji, sausosios
k. baltūjų, sausūjų
m. baltiesiemas, baltosioms, sausiesiemas, sausosions

5. baltūsius, baltāsios, sausūsius, sausāsias
7. baltaisiais, baltosiomis, sausaisiais, sausōsiomis
vt. baltušiuose, baltōsiose, sausušiuose, sausōsiose
II. Įvardžiutiniai būdvardžiai iš II būdvardžių linksmiutes

VIENASKAITA

V.i. lygiusis, lygioji, puikusis, puikioji
k. lygiojo, lygiōsios, puikiogis, puikiōsios
m. lygiājam, lygiājai, puikiājam, puikiājai
g. lygiūjį, lygiāja, puikiūjį, puikiāja
z. lygiūoju, lygiāja, puikiūoju, puikiāja
vt. lygiūjame, lygiōsioje

DAUGISKAITA

V.i. lygięji, lygiōsios, puikięji, puikiōsios
k. lygiūjų, puikiūjų
m. lygiésiems, lygiōsioms, puikiésiems, puikiōsioms
g. lygiūsius, lygiāsias, puikiūsius, puikiāsias
z. lygiāisiais, lygiōsiomis, puikiōisiais, puikiōsiomis
vt. lygiūsiose, lygiōsiose, puikiūsiose, puikiōsiose

III. Įvardžiutiniai būdvardžiai iš III būdvardžių linksmiutes

VIENASKAITA

V.i. paskutiniųjis, paskutinioji, paskutinėji, paskutiniosios
k. paskutiniingo, paskutiniōsios, paskutinūjų
m. paskutiniājam, paskutiniājai, paskutinėsiems, paskutiniosioms
g. paskutiniųjį, paskutiniāją, paskutiniūsius, paskutinierias

ž. paskutiniūjui, paskutiniāja paskutiniaisiais, paskutiniojiomis
vt. paskutiniājame, paskutiniōjė paskutiniūsiuose, paskutiniōsiose
linksmiuos būdvardžiuovardžiuotinės formos kalboje
etai, tevartojamos

IV. Atkštensiojo ir aukščiausiojo laipsnio īvardžiuotiniai būdvardžiai

VIEASKAITA

I.v ū. gerēnūjis, gerēniōji, geriduriasis, geriāusioji
K. gerēnijo, gerēniori, geriāusio, geriduriosios
N. gerēniājam, gerēniajai, geriāusiajam, geriāusiajai
S. gerēnij, gerēniaj, geriāusij, geriāusiaj
ž. gerēniūjui, gerēniāja, geriāusiuju, geriāusiaja
vt. gerēniājame, gerēniōjė, geriāusiam, geriāusioje

DAUGISKAITA

V.v ū. gerēnēji, gerēniorios, geriāusieji, geriāusiosios
K. gerēnūj, geriāusinj, geriāusinj
N. gerēniēims, gerēniōioms, geriāusiesims, geriāusiosioms
S. gerēniūsios, gerēniāsias, geriāusiuos, geriāusiajas
ž. gerēniāisiais, gerēniōsiomis, geriāusiasias, geriāusiomis
vt. gerēniōsiuol, gerēniōsiore, geriāusiuose, geriāusiose.

Īvardžiuotinių būdvardžiu linksmavimo užtynės

1. Visi īvardžiuotiniai būdvardžiai linksmuojuami vienodai.
Vienaskaitos vardininko skirtumai atsiliepia tik vienaskaitos galūninke: gerasis - geraj, gražusis - gražij, paskutinysis - paskutinij.
Visų kitų linksmiu galūnės vienodos visiems būdvardžiams.

2. Išidemetina nosinių raidžių rašyba: vienaskaitos galūninke
virškosios giminės - aji, - iji, - uji, moterškosios giminės - aja;
vienskaitos įnaojininkė moterškosios giminės - aja; daug-
skaitos kilmininkė - uju; daugiskaitos galūninke moterš-
kosios giminės - arias.

Kaip matyti, nosines raides rašomas 4 linksmiu galūnese:
daugiskaitos kilmininkė, vienskaitos ir daugiskaitos galūninke,
vienskaitos įnaojininkė (geruju, geraj, geraja, gerasias, geraja).

3. Išidemetinas durbalsis - uo - galūnese: vienskaitos įnaojininkė
virškosios giminės - uoj (geruoju), daugiskaitos galūninke
virškosios giminės - uosius (geruosius), daugiskaitos vietininkė
virškosios giminės - uosiuose (geruosiuose).

Mosinių raidžių īvardžiuotinių būdvardžiu galūnėse rašybos lentelė

VIEASKAITA	DAUGISKAITA
V. -	V. -
K. -	K. - uji
N. -	N. -
G. - { aji iji uji aja ž. aja.	S. - arias ž. -
vt. -	vt. -

Būdvardžiu priesagos

Daug būdvardžių padaroma su priesagomis iš daiktavar-
džių, veiksmožodžių ir kitų kalbos dalių. Pvz., iš daiktavardžių

padaromi būdvarožiai: medis- medinis, kalnas- kalmuotas; iš veiksmožių: dirbtī - dirbtinis, bálti - baltas; iš būdvarožių: mažas- mažutis.

Bažnai vartojami būdvarožiai su priesagomis - inis, -inė. Jie turi daug reikšmių. Vieni iš jų būdvarožių reiškia kilmės ypatybę, rodančią, kas iš ko padaryta: medinis tiltas, molinis puodas ir kt. Kiti reiškia vietą, kur kas gyvena, auga: laukine žemė, giriniai obuoliai ir t.t. Dar kitos joavios reikšmės matyti iš pavyzdžių: vasarinių draubžiai, saldinis obuolys, užfinkė mankta, aguonimis pyragas ir kt.

Būdvarožiai su priesaga -ingas, -inga reiškia gausumo ypatybę: galintas žmogus, širdingas draugas, naujolintas darbas ir kt.

Būdvarožiai su priesagomis -utas, -uta, - otas, -ota reiškia daugiau viršines ypatybes: kalmuotas, sniegumas; uolotes, rasotas.

Paprastai su priesaga utas,-a padaromi būdvarožiai iš vyriškosios giminių daiktavardžių (ragas - ragutės); su priesaga -otas, -a - iš moteriškosios giminių daiktavardžių (rasa - rasotės).

Būdvarožių priesdeliai

Halboje yra būdvarožių ir su priesdeliais, pvz: apygeris, ždomus. Priesdeliai apy, po- reiškiame būdvarožio ypatybes silpnai laipsni, pvz: ne juodas, o tik apyjuodis, popjuodis; ne jaunas, o tik apyjaunis. Būdvarožiai su priesdeliu po turi ir kitokių reikšmių: popietinis ir t.t. Būdvarožių priesdeliai apy (su ilgaja y), ap-, iš-, už- rasiomi visuomet vienodai: apygeris, apdavuris, ždomus, išsiduris, užgaubus ir kt.

Neigiamasis priesdelis ne- su būdvarožiai rasiomas kovtu:

negražus, neaukštas, nestropus, nedidelis, neskanus.

Betgi kai lyginame du priešingos reikšmės būdvarožius, žodelių ne rasiome atskirai; tokiu atveju jis nera priesdelis: šiandien oras ne gražus, o staciai biaurus; šis kalnas ne auksitas, o žemas.

Zodelis ne rasiomas atskirai su aukštėnių ir aukščiausių leipo būdvarožiais: jis ne aukštėnis už tave, ne aukščiausias klasėje.

Būdvarožis atidus rasiomas su i

Būdvarožių kiričiavimo ypatybės

Būdvarožiai kiričiuojami panasių, kaip daiktavardžiai. Yra 4 būdvarožių kiričiutes. Būdvarožio, kaip ir daiktavardžio, kiričiutes susiekame iš daugiskaitos naudininko ir galininko kiričių vienos (pagal M schema). Pavyzdžiu, būdvarožis auksitas/auktiems, auksitus yra iš kiričiutes. Būdvarožių kiričiavimo ypatybės (kiričio kilnojimasis, linksniuojant) yra panasių į daiktavardžių kiričiavimo ypatybes. Tik vyriškosios giminių daiktavardžių vienaskaitos naudininkas savo kiričiu skiriari nuo daiktavardžių. Čia kirtis yra galutinėje, kurios prieigose yra tvirtapradė (baltam bortui).

Sirmosios kiričiutes (turi pastovų kirtij) yra daugumas būdvarožių su priesagomis: -ingas, -a; utas, -a; otas, -a; etas, -a; iškas, -a; ir kai kuriomis kitemis; taip pat su priesdeliais: apy-, po-. Pvz: derlingas, gauvūotas, rasotas, dėmetas, lietuviškas, apygeris, pojuodis, vaikiškas.

Kitos kiciuotes yra daugelis $\frac{I}{II}$ linksniutes būdvardžių: aukšinis, medinis, saldinis, mažutėlis, bevarčis, keturkampis, skaitaveidis.

Bet yra $\frac{II}{III}$ linksniutes būdvardžių, kiciuojamus ir pagal kiciuotę: literatūrinis, socialistinis, demokratinis, politinis ir kt.

Grečiosios ir ketvirtosios kiciuotes daugiausia yra dviskieminiai (I ir $\frac{I}{II}$ linksniutes) būdvardžiai: aukštas, jūdas, lygus, rūstas ($\frac{II}{III}$ kiciuotes); geras, bloras, dailis, garsus ($\frac{IV}{V}$ kiciuotes).

Būdvardiniai daiktavardžiai

Tai kurie būdvardžiai kalboje vartojami ir daiktavardžių pramne. Pavyzdžiu, daiktavardžiai stiklinė, pieninė, užkanalinė, negtinis, virtinis, bevarčis, besmegenis, keturkojis ir kt. yra kili iš būdvardžių. Sakome: stiklinė pieno; užkandinejė gėrimė arbata, ir pan.

Tokie būdvarolinių daiktavardžiai gali tverti ir savo būdvardžių: skaidri stiklinė, nauja pieninė, naudingieji keturkojai ir t.t.

SKAITVARDIS

Skaitvardis yra kalbos dalis, kuri pažymi daiktų kiekį arba jų skaiciuojamąją vietą eile.

Skaitvardziai, kurių pažymi daiktų kiekį ir atsako į klausimą kiek?, yra kiekiniai skaitvardžiai: vienas, du, penketa...

Skaitvardziai, kurių pažymi daiktų skaiciuojamąją vietą eileje ir atsako į klausimą, kelintas?, yra kelintiniai skaitvardžiai: pirmas, antras, trečias... dešimtas ir t.t.

Kiekiniai skaitvardžiai, kurie vartojami tik su daugiskaitiniiais daiktavardžiais, vadinosi dauginiai skaitvardžiai: vieneri, dueji, trejos...

Kiekiniai skaitvardžiai, kurie skaiciuojant pažymi daiktų grupes, daiktų kuo pos kiekį, vadinosi kūopiniai skaitvardžiai: vienetas, trejetas, ketvertas, devynetas... Poz. Ten mūsy buvo penketa.

Kiekiniai skaitvardžiai, kurie pažymi tam tikrą daikto dalį skaičių, vadinosi trūpmeniniai: pusė, viena trečioji, ketvertis, penkios aštuntosios ir tt.

Skaitvardžių sudėtis

Pagal savo sudėtį skaitvardžiai gali būti vientiniai ir sudurtiniai.

Skaitvardžiai, kuriuos sudaro vienas vienšaknis žodis, yra vientiniai: du, penki, dešimtis, šimtas ir t.t.

Skaitvardžiai, kuriuos sudaro du ar keli žodžiai, yra sudurtiniai: du dešimtys, penki šimtai, drisdėsimt du, du septintosios...

Sudurtiniai skaitvardžiai du dešimtys, tarp dešimtys... devynios dešimtys vartojami ir sutrauktine forma: dvidešimt, trisdešimt... devyniasdešimt. Tai sudurtiniai sutrauktinių skaitvardžiai.

Sudurtinių (sudėtyų iš kelių žodžių) kelintinių skaitvardžių tik naskutinis žodis pasakomas kelintinis, poz. tūkstantis devyni šimtai šešiasdešimt aštuoni metai.

Kelintiniai skaitvardžiai turi ir ivardžiuotines formas, esti ivardžiuotiniai (kaip ir būdvardžiai): pirmasis, pirmoji, dešintasis, dešimtoji ir t.t.

SKAITVARDŽIU, LENTELE

	KIEKINIAI				
	Kiekiniai	Dauginiai	Luopiniai	Trupmeniniai	Kelintiniai
Vientisiniai	vienas, penki, desimt	vieneri, penkeri, septyneri	dvejetas, penketas	puse, ketvirtis	pirmas, antras, penktas
sudurtiniosi	dui desimtys dvidešimt,	dviolešimt penkeri	—	viena antroji, trup ſimtai trup dvide- ſimt pentosios	trup ſimtai penkioliktas, tūkstantis de- vyni ſimtai ſešiasdešimt aštuntieji
Ivairobiuoti- niai	—	—	—	—	pirmasis, antrasis dvidešimt penktasis

Skaitvardžių santykis su daiktavardžiais; jų kaitymas

Skaitvarobžiai paprastai vartojami su daiktavarožiais.

1. Vieni skaitvarobžiai derinami su daiktavardžiais, kaip ir būdvardžiai - linkniais, skaičiais ir giminėmis: penki stalai, pirmas mokinys, penkerios reples. Tai yra būdvardžių skaitvarobžiai. Jie kaitomi linkniais, skaičiais ir giminėmis. Visi šie skaitvarobžiai

linksniuoja, kaip atitinkamų galūnų būdvardžiai. Jie gali būti vyrūskios ir moterūskios giminės: vienas, viena, du, dvi, tręčias, trčia, sešeri. Be to, kelintiniai skaitvardžiai ir skaitvardis vienas gali būti ir bevarožios giminės: viena, pirma, antror, trčia ir t.t.

2. Ytiri skaitvardžiai nederinami su daiktavardžiais; su tokiais skaitvardžiais eina daiktavardžių daugiskaitos kilmininkas: desimt stalu, ketvertas arklių. Su trupmeniniais skaitvardžiais eina daiktavardžių vienaskaitos kilmininkas: puse rublio, ketvirtis obuolio ir t.t. Jie skaitvardžiai valdo daiktavardžius. Tai yra daiktavarožių skaitvardžiai. Jie giminėmis nekaitomi, linksniuoja, kaip daiktavardžiai sudurtiniosi skaitvardžiai dvidešimt, trisdesimt..., devyniasdesimt visai nekaitomi; taip pat nekaitomi trupmeniniais skaitvardžiai pusantros, pustrečiai ir kiti tokie, bet jie turi vyrūskają giminę ir moterūskają giminę (pusantros, pusantros...)

3. Paskutinis sudurtinių skaitvardžių žodis derinamas su daiktavardžiais arba valdo daiktavardžius: penki ſimtai trisdesimt septynios vistos; penki ſimtai dylikai vistų.

— Skaitvardžiu, linksniavimas

— kiekinių skaitvardžių linksniavimas —

1. vienas vienā linksniuoja kaip baltas baltā.

2. du, dvi, driejū, dviem, du, dvi, dviem, driejuose, driejose.

3. trup, trijū, trims, tris, trimis, trijuose, trijos.

4. keturi, keturių, keturių, keturiems, keturioms, keturis, keturias, keturiai, keturiomis, keturiuose, keturiose. Taip pat linksmuojami ir penki, šeši (galininkas - pentis, penkias, sesis, sesias), septyni, aštunai, devyni.

i. Desimtis - kaip išmintis

5. vieniolika, vieniolikos, vieniolikai, vieniolika, vieniolika, vieniolikoje, keturi pastovus. Ju galininko galine yra trumpa -a. (nerašome -a).

6. Sudrumpėj skaitvardžiai: duidesimt, trisdesimt, keturiadesimt... ne linksmuojami.

7. Šimtas - kaip laukas

8. Tūkstantis, milijonas - kaip I linksmiuos daiktavardžiai.

9. Sudurtinių kiekinių skaitvardžių yra linksmuojami visi žodžiai be sutrauktinių:

10. trijų tūkstančiai keturi šimtai penkiasdesimt (penkios desimtys) šeši, šešios,

11. triju tūkstančiai keturių šimtų penkiasdesimt (penkių desimčių) šešių,

12. trimis tūkstančiams keturiems šimtams penkiasdesimt (penkiamis desimtimis) šešiemis, šešiomis,

13. tris tūkstančius keturis šimtus penkiasdesimt (penkias desimtis) šešis, šešias,

14. trimis tūkstančiais keturiais šimtais penkiasdesimt (penkiamis desimtimis) šešiai, šešiomis,

15. trijuose tūkstančiuose keturiuose šimtuose penkiasdesimt (penkiose desimtys) šešiuose, šešiose. - Kelintinių skaitvardžių linksmiuomas

Kelintiniai skaitvardžiai linksmuojami kaip paprastieji būdvardžiai:

1. Pirmas, -à - kaip baltas, -à.

2. Antrasis, -à, trëčias, -à, ketvirtas, -à, penktas, -à, šestas, -à, septintas, -à, aštuntas, -à, devintas, -à desimtas, -à, Šimtas, -à - kaip saūras, sausa.

3. Vienišolitas, -a, dylikas, -a ... devynišliktas, -a linksmuojant turi pastovus kirtis

4. Duodesimtas, -à, trisdesimtas, -à ... devyniasdesimtas, -à linksmuojami kaip saūras, sausa.

5. Sudurtinių kelintinių skaitvardžių linksmuojamas tik praskutinis žodis, poz.: tūkstantis devyni ſimtūtisdesimt ūstas, -à, tūkstantis devyni ſimtai trisdesimt ūsto, -à

Bauginių ir kuoinių skaitvardžių linksmiuomas

Bauginiai skaitvardžiai: vieneri, vienerios, dveji, dvéjos, treji, tréjos... linksmuojami kaip keturi, keturių (skiriiasi tik galininkas: vienerius, vienerias, dvejis, dvejai, tréjos, keturius, ketverias, penkerius, penkerias...)

Kuoiniai skaitvarobžiai: vienetas, dvjetas, tréjetas... linksmuojami kaip pastovaus, kuočio daiktavardžiai su galine -as (kaimas).

Skaitvardžių rašybai

1. Bauginių ir kuoinių skaitvardžių priesagose rašome e: dveji, tréji, ketveri, šešeri...; dvjetas, penketas, ūstetas...

2. Skaitvarobžių vieniolika... devyniolika galininke galine -a yra trumpa, dėl to nerašome nosines -a: pirkas (ka?) dylikas sasiurinius, gavar penkiolika lapeikus, išleidau tryliai rublių.

3. Sudurtiniuose sutrauktiniuose skaitvardžiuose keturiadesimt, penkiasdesimt... devyniasdesimt visuomet rašome (i)a.

4. Rašome: milijonas, bilijonas, milijardas (su j)

5. Rašome: septyni - septintas, devyni - devintas.

6. Kelintiniai įvardžiuotiniai skaitvardžiai linksmuojami ir rašomi kaip ir atitinkami įvardžiuotiniai būdvardžiai, poz: pirmasis, pirmoji; pirmas

1, pirmosios; pirmajai, pirmajam; pirmoji, pirmaja; pirmuoju, pirmoja; pirma-
vme, pirmojoje; pirmieji, pirmosios; pirmujis; pirmiesiems, pirmosioms; pir-
mosius, pirmapias; pirmisiais, pirmosiomis; pirmuojuose, pirmosiose.

VARDIS

vardis yra kalbos dalis, kuri vaizdojama vietoje daiktavardžio, būdvardžio,
leidvardžio.

Jo volelių reikšmė sakinje labai benobra. Tiek sakinje aišku, ką vardis
eiškia: daikto, ypatybę ar kiekybę /skaičių/.

Gal reikšme įvardžiai skirtomi į 8 skyrius, būtent:

1. asmeninioi (aš, tu, jis, ji...);
2. singražiniai (savęs);
3. savýbiniai (mano, tavo, savas);
4. parodomieji (šis, tas, toks...);
5. pažymimieji (pats, visoks...);
6. kausiamieji (kas?, kuris?...);
7. santykinių (kas, kuris...);
8. nežymimieji (bet kas, kažkas...).

Vieni įvardžiai parašuoja daiktavardžius (aš, tu, jis, kas, vis-
kas...), kiti - būdvardžius (manas, tavas, šitas, anas...), o dar kiti - skait-
vardžius (keli, kelintas, kelionika...).

Asmeniniai, singražiniai, savýbiniai įvardžiai

Asmeniniai įvardžiai yra tie: aš, tu, jis, ji, mes, jūs, jie, jos. Tais įvardžiais
pažymime asmenį: pirmajį (aš), kurius sakytojas pats save pašako; antroji

(tu), kurius sakytojas pasako ta, asmenį, iki kurį kreipiasi; trečiąjį (jis, ji), kurius
pasakome asmenį arba daiktą, apie kurį kažkokiame.

Singražiniai įvardžiai yra vienos: savęs (jo nėra vardininko linksnis)

Savýbiniai įvardžiai mano, tavo, savo; manas, tavas, savas; maniskis,
taviskis, saviskis, mūriskis, jūriskis ir kt. Tais įvardžiais pasakome, kieno kas yra.

Asmeniniai įvardžiai faktomi linksniais ir skaičiais. Jis/ji turi atski-
ras vyrūškosios ir moterūškosios giminės formas.

Singražinis įvardis - savęs linksmiuojamas taip (neturi vardininko linksnio),
turi tik vienaskaitos formas: savęs, sáu, savę, savimi, saviję.

Savýbiniai įvardžiai mano, tavo, savas ne faktomi. Manas, mana, ta-
vas, tava, savas, savas linksmiuojami taip būdvardžiai rausas, rausa (turi
vi vienaskaitą ir daugiskaitą). Maniskis, maniske, jūriskis, jūsiskis... link-
smiuojami taip geležinis, geležinė (turi vienaskaitą ir daugiskaitą).

Asmeninių įvardžių linksmiavimas

VIENASKAITA

1. aš, tu, jis, ji
2. manęs, tauči, jō, jös
3. mán, tón, jám, jái
4. manè, tavè, jí, já
5. manimi, tavimi, juō, ja
6. manij, tavij, jamè, jojè

Daugiskaita

mës, jūs, jie, jos
mūsų, jūsų, jūr, jūr
mums, jums, jiems, joms
müs, jus, juos, jäs
mumis, jumis, jaüs, jomis
mumypę, jumypę, juosę, josę

Asmeninių įvardžių kartais ir dviskaita naudojama: miokū, jidū,
jédu (juodū), mūdvi, juolvi, jéolvi.

Parodomieji ir pažymimieji įvardžiai

Parodomaisiais įvardžiais parodome daiktus ar jų ypatybes: šis, šitas, tas, anas; sioks, štoks, anoks, tokš...

Pažymimieji įvardžiai tokie: joks, kiekvienas, kitas, niekas, pats, tas pats, tokš pat, visas, viskas, visa kas, vienoks, vienodas, visoks... Pažymimoisiais įvardžiais labiau pabrėžiame, išskiriame daiktus ar jų ypatybes.

Kai kurios parodomosios įvardžios (tas, anoks, tokš...) galime ir pažymimoisiais laikyti, pvz: tas darbas man patinka; aš tokš laimingas.

Parodomieji ir pažymimieji įvardžiai, kaip ir būdvardžiai, kaičiom linksmiais, skaičiais bei giminėmis ir derinami su daiktavardžiais.

Niekas ir viskas tiki linksmuoju, giminėmis ir skaičiais reikiamai.

Parodomujų ir pažymimujų įvardžių linksmiavimas

VIENASKAITA

V. šis, ši, šitas, šita, tas, ta, anas, ana, anoks, anokia, štoks, štokia
K. šio, šios, šito, šitos, to, tos, ano, anos, anokis, anokios, štokis, štokios

N. šiam, šiai, šiam, šitai, tam, tau, anam, anai, anokiam, anokiai, štokiam, štokiai
G. ši, šia, šita, sita, ta, tā, anai, anai, anokij, anokiaj, štokij, štokiaj

Z. šiuo, šia, šitu, šita, tuo, ta, anuo, ane, anokiu, anokia, štokiu, štokia

U. šiam, šioje, šitame, šite, tame, toje, aname, anoj, anokiam, anokioje, štokia
me, štokioje

DAUGISKAITA

V. šie, šios, štie, štos, tie, tos, anie, anos, anokie, anokios, štokie, štokios
K. šii, šity, tii, anii, anokii, štokii

N. šiem, šioms, štims, šitoms, tiems, toms, aniem, anoms, anokiems, anokioms, štokiems, štokioms

G. šiuos, šias, štuos, šitas, tuos, tas, anuos, anas, anokius, anokias, štokius, štokias

Z. šiai, šiomis, štai, šitomis, tai, tomis, anoi, anonis, anokiai, anokiomis, štokiai, štokiomis

U. šiuose, šios, štuose, šitose, tuose, tose, anuose, anore, anokiuose

anokiose, štokiuose, štokiose